

С. Жолкевский

Рукопись Жолкевского

**Москва
«Книга по Требованию»**

УДК 93
ББК 63.3
С11

С11 **С. Жолкевский**
Рукопись Жолкевского / С. Жолкевский – М.: Книга по Требованию, 2022. – 367 с.

ISBN 978-5-458-09773-4

Начало и успех Московской войны в царствование е. в. короля Сигизмунда III-го, под начальством его милости, пана Станислава Жолкевского, воеводы Киевского, напольного коронного гетмана. Изданная Павлом Мухановым, действительным членом Императорских обществ: М. Испытателей природы, М. сельского хозяйства, Ст.-Петербургского Большаго экономического и общества истории и древностей российских.

ISBN 978-5-458-09773-4

© Издание на русском языке, оформление
«YOYO Media», 2022

© Издание на русском языке, оцифровка,
«Книга по Требованию», 2022

Эта книга является репринтом оригинала, который мы создали специально для Вас, используя запатентованные технологии производства репринтных книг и печати по требованию.

Сначала мы отсканировали каждую страницу оригинала этой редкой книги на профессиональном оборудовании. Затем с помощью специально разработанных программ мы произвели очистку изображения от пятен, клякс, перегибов и попытались отбелить и выровнять каждую страницу книги. К сожалению, некоторые страницы нельзя вернуть в изначальное состояние, и если их было трудно читать в оригинале, то даже при цифровой реставрации их невозможно улучшить.

Разумеется, автоматизированная программная обработка репринтных книг – не самое лучшее решение для восстановления текста в его первоизданном виде, однако, наша цель – вернуть читателю точную копию книги, которой может быть несколько веков.

Поэтому мы предупреждаем о возможных погрешностях восстановленного репринтного издания. В издании могут отсутствовать одна или несколько страниц текста, могут встретиться невыводимые пятна и кляксы, надписи на полях или подчеркивания в тексте, нечитаемые фрагменты текста или загибы страниц. Покупать или не покупать подобные издания – решать Вам, мы же делаем все возможное, чтобы редкие и ценные книги, еще недавно утраченные и несправедливо забытые, вновь стали доступными для всех читателей.

Серия Книжный Ренессанс

www.samizday.ru/reprint

РУКОПИСЬ
ЖОЛКѢВСКАГО,

[Начало и успѣхъ Московской войны въ царствованіи Е. В. Короля Сигизмунда III го, подъ начальствомъ Его Милости, Пана Станислава Жолкѣвскаго, Воеводы Киевскаго, Капольшаго Корошцаго Гетмана.]

ИЗДАНІЯ

Павломъ Мухомовымъ

Дѣйствительнымъ членомъ ИМПЕРАТОРСКИХЪ Обществъ:
М. Испытателей Природы, М. Сельскаго хозяйства, Ст.-Петербургскаго
Вольнаго экономическаго и Общества Исторіи
и Древностей Россійскихъ.

МОСКВА.

1855.

ПЕЧАТАТЬ ПОЗВОЛЯЕТСЯ

съ тѣмъ, чтобы по оппечашаніи предшавлены были въ Цен-
сурный Комитетъ три экземпляра. Москва, Мая 14 го
дня 1835 го года.

Ценсоръ М. Казеновскій.

ПРЕДИСЛОВІЕ.

Издавасмыя записки напечатаны по двумъ спискамъ: одинъ изъ нихъ некогда принадлежалъ знаменитой библиотекѣ Залусскихъ*, и теперь находится въ ИМПЕРАТОРСКОЙ Сп.-Петербургской публичной Библиотекѣ, другой отысканъ мною въ Царствѣ Польскомъ.

* Переводимъ здѣсь слова Нарушевича: „Сей драгоценный манускриптъ находится въ Библиотекѣ Залусскимъ Но 601 „подъ слѣдующимъ заглавіемъ: „Объ успѣхѣ и продолженіи „Московской войны и проч. „писанъ самимъ Его Милостию „Паномъ Гепманомъ Жолкъвскимъ и съ собственной его „руки переписанъ.“ *Historya Jana Karola Chodkiewicza* T. I. стр. 427.

PRZEMOWA.

Dwie kopije były przy drukowaniu wydającego się teraz pamiętnika: z których jedna była własnością sławnej niegdyś biblioteki Załuskich* — dziś znajduje się w IMPERATORSKIEY St.-Petersburskiej publiczney bibliotece — drógą zaś znalazłem w Królestwie Polskiem.

* Cytujemy tu wyrazy Narusze-wicza: „Szacowny ten manuskrypt znajduje się w bibliotece Załuskich No 601 pod tytułem: Początek i progres wojny Moskiewskiej etc. Pisany od samego J. Mość Pana Hetmana Żółkiewskiego i z własney jego ręki tu przepisany.“ *Historya Jana Karola Chodkiewicza* T. I. str. 427.

По сличеніи сихъ двухъ списковъ оказывается, что послѣдній списанъ съ перваго, побольшой части слово въ слово, — лишь въ нѣскопорыхъ мѣстахъ встрѣчаются измѣненія и прибавленія, указанныя въ примѣчаніяхъ.

Хотя ни на одной рукописи не высказано года, но изъ содержанія очевидно, что записки сии написаны въ 1611 году, нѣсколько времени спустя по выѣздѣ Гетмана изъ Россіи*, и что вторая копія сдѣлана вскорѣ послѣ первой.

Син.-Петербургскій список** оканчивается взятіемъ Смоленска, о выѣздѣ Короля на Вилл-

Porównane między sobą te kopije świadczą, że ostatnia przepisana jest z pierwszej, większą częścią co do słowa, — i w niektórych tylko miejscach znajdujemy odmiiany i dodatki, które wymienione są w notach.

Chociaż nie położono roku w żadnym rękopismie, lecz z treści onych widać, że pamiętnik ten pisany w roku 1611 w niektórym czasie po wyjeździe Hetmana z Rosyi*, i że druga kopija uczynioną była w krótcie po pierwszej.

Kopija St.-Petersburska** kończy się wzięciem Smoleńska, odjazdem Króla na Sejm do

* См. въ приложеніяхъ стр. 342.

** Полученной мною отъ П. А. Полсваго.

* Patr. w dodatkach str. 342.

** Udzielona mi p. P. M. Polewego.

скій Сеймъ, опирав-
лениемъ Хопкевича къ Мо-
сквѣ.

Въ Варшавскомъ спискѣ
доведено повѣспивованіе до
опгѣзда Геннама изъ Мо-
сквы.

Варшавскій списокъ на-
писанъ въ листъ, сна-
риннымъ, но довольно чени-
кимъ почеркомъ*, на съ-
роваемой бумагѣ, ошъ вре-
мяни пожелтѣвшей и весь-
ма въпхой; (эта рукопись
въроянно лежала долго въ
сыромъ мѣстѣ, и сохра-
нена очень дурно).

Переводъ сдѣланъ подѣ
моимъ руководствомъ
студентами ИМПЕРА-
ТОРСКАГО Московскаго
Университета Гг. Бѣлец-
кимъ и Шпакомъ; коррек-

* Снимокъ съ начальныхъ строкъ
перваго листа здѣсь прила-
гаемъ.

Wilna, wyprawą Chod-
kiewicza do Moskwy.

W kopii Warszaw-
skiej opowiadanie do-
prowadzone do wy-
jazdu Hetmana z Mo-
skwy.

Kopija Warszawska
napisana infolio, staro-
żytnym ale dość wy-
raźnym charakterem*,
na szarowatym papie-
rze, pożółkłym od cza-
su i bardzo starym;
(rękopism ten pewno
leżał długo w miejscu
wilgotnym, i nadto był
źle chowanym).

Przełożonym jest za
przewodnictwem mo-
jém przez studentów
CESARSKIEGO Mo-
skiewskiego Uniwersy-
tetu Pp. Bieleckiego i

* Fac-simile z początkowych wier-
szów pierwszego arkusza tu
przytaczamy.

пуру Польскаго текста держаль Г-нъ Савиничъ*.

Теперь мы скажемъ нѣсколько словъ о переводѣ: слѣдующія слова Jego Mość, Gospodar, Gospodar, Gospodarstwo — Jego Милость, Господарь, Господарство, вышедшія совершенно изъ употребленія, мы рѣшились замѣнить слѣдующими: Его Величество, Государь, Государство.

Всѣ примѣчанія какъ въ концѣ книги помещенныя, такъ и въ самомъ текстѣ, сдѣланы мною, а въ подлинныхъ же рукописяхъ никакихъ примѣчаній не находился.

Слова какъ въ Польскомъ текстѣ, такъ и въ Русскомъ переводѣ, на е-

* Сочинитель Польской Грамматки, изданной въ С. П. б. въ 1834 году.

Szpak; korektórę Polskiego tekstu wyprawił P. Sawinicz*.

Teraz krótko o tłumaczeniu: następnie wyrazy Jego Mość, Gospodar, Gospodar, Gospodarstwo — Jego Милость, Господарь, Господарство, które już wyszły z użycia zupełnie, pozwoliliśmy sobie zamienić następującymi: Его Величество, Государь, Государство.

Wszystkie noty, pomieszczone jak na końcu dzieła, tak również i w samym tekście, uczynione są przezemnie; a w autentycznych zaś rękopismach żadnych not niema.

Wyrazy, jak w Polskim tekście, tak i w przekładzie Ruskim wydrukowane małym

* Autor Grammatyki Polskiej, wydanej w S. P. b. w roku 1834.

чапаннѣя мѣлкимъ приф-
помъ и находящіеся въ
скобкахъ, въ подлинныхъ
рукописяхъ не находящяся,
а вставлены мною для
объясненія смысла. —

Я прилагаю стараніе,
чтобы подлинникъ былъ
переданъ со всевозможною
точностію, безъ малѣй-
шаго пропуску, и предпо-
чиная вѣрностію и точ-
ностію — гладкости слога.

Извѣстны трудности
встрѣчаемыя въ старин-
ныхъ Польскихъ рукопи-
сяхъ; издаваемыя книга
имѣють впрочемъ по пре-
имуществу, что къ Рус-
скому переводу для боль-
шей убожденности при-
ложенъ Польскій текстъ.

При помѣщеніи сего по-
слѣднѣго я надѣялся уго-

szryftem i położone w
w nawiasach, w oryginal-
nych rękopismach
nieznajdują się, a wsta-
wione są przezemnie,
aby objaśnić sens rze-
czy.

Przy tłumaczeniu
staralem się żeby au-
tentyk oddanym był ze
wszelką dokładnością,
i żeby nie było nic
opuszczoném; pewność
i dokładność przekła-
dałem nad gładkość
stylu.

Trudności, zdarza-
jące się w starożyt-
nych rękopismach Pol-
skich są wiadome; wy-
dające się teraz dzieło
ma zresztą ten zaszczyt,
że dla większego prze-
konania przy tłumacz-
eniu Ruskim położo-
nym jest tekst Polski.

Pomieszczając ten
ostatni spodziewa-

дипль Польскимъ чипапелемъ, пѣмъ болѣе, что, сколько мнѣ извѣстно, врядъ ли находилъ въ Царствѣ Польскомъ полная копія записокъ Жолкѣвскаго, подобная той, кошорая хранилса въ С.п.б. ИМПЕРАТОРСКОЙ Библиотекѣ. Я несомнѣваюсь, что Польская литература болѣе бы выиграла, если бы сіе изданіе было предпринято большимъ нежели я знашокомъ въ древней Польской литературѣ, каковы наприм: Г. Линде, Графъ Эдвардъ Рачинскій, Графъ Дзалинскій, Г. Квяпковскій, Профессоръ Банпке и другіе.

Въ концѣ книги помѣшилъ я нѣсколько любопытныхъ документовъ,

ѣмъ się uczynić za-
dość czytelnikom Pol-
skim tém więcéy, że jak
mi wiadomo, wąpię
aby w Królestwie Pol-
skiem znajdowała się
pełna kopija pamięt-
nika Żółkiewskiego,
podobna tey, która jest
w bibliotece IMPERA-
TORSKIEY St.-Peters-
burskiej. Nie przeczę,
że litteratura Polska
mogła by skorzystać
więcey, gdyby wyda-
nie te przedsięwziętem
było przez kogo wpraw-
nieyszego, niżli jestem,
w starożytniey littera-
turze Polskiej, jakowi
naprz: P. Linde, Hra-
bia Edward Raczyński,
Hrabia Działyński, P.
Kwiatkowski, Proffes-
sor Bandkie i inni.

Na końcu dzieła te-
go pomieszczone są
niektóre ciekawe do-

служащихъ къ поясненію издаваемыхъ записокъ.

Приложенный портретъ Князя Михаила Васильвича Скопина - Шуйскаго списанъ со всевозможною точностію съ оригинальнаго портрета сего Русскаго Героя, находящагося въ здѣшнемъ Архангельскомъ соборѣ*.

Записки Жолкъвскаго весьма важны въ историческомъ отношеніи, и безъ сомнѣнія обращашь на себя вниманіе любителей опечесивенной исторіи, пѣтъ болѣе, что въ нихъ описываются не одни военныя дѣйствія, но излагаются и объясняются пружины полтическихъ дѣйствій въ смутное время Россіи.

* См. примѣч. 16. стр. 231.

kumenty, służące do objaśnienia wydającego się pamiętnika.

Przyłożony tu portret Kniazia Michała Wasilowicza Skopina-Szuyskiego zdjęty z największą dokładnością z portretu oryginalnego tego Bohatyrа Ruskiego, znajdującego się w tutejszym soborze Archangielskim*.

Pamiętnik Żółkiewskiego bardzo ważnym jest we względzie historycznym i bez wątpienia zwróci na siebie uwagę miłośników Historyi oyczystey tém bardziej, że w nim opisują się nie jedne czyny wojenne, lecz wyłuszczone i objaśnione są sprężyny działań politycznych w opłakanych czasach Rossyi.

* Patr. not. 16. str. 231.

Онъ особенно замѣчательны по тому *безпристрастію* съ которымъ написаны: Димитрій въспавленъ самозванцемъ, какимъ онъ дѣйствительно былъ*; здѣсь описаны подробно главныя дѣйствующія лица, низвергшія Шуйскаго, и ихъ орудія; сообщено много подробностей о Князѣ Мстиславскомъ, о Князѣ Михаилѣ Васильевичѣ Скопинѣ-Шуйскомъ, о Филаретѣ Иккипитѣ; общо-плельно описана осада Смоленска, и отдана полная справедливоспъ доблести Шеина; наконецъ въ рукописи Жолкѣвскаго заключается много подробностей именно о томъ времени, котораго недо-спиааетъ у Паерле, Мар-

* Смотр. приложение стр. 556.

Naybardziéy odznacząc ją bezstronnością z którą jest napisanym: Dymitr wystawiony Samozwancem, jakim był rzeczywiście*; tu opisane są szczegółowo główne działające osoby, które zrzócili s tronu Szuyskiego, równie ich narzędzia; skomunikowano wiele szczegółów o Kniaziu Mścislawskim, o Kniaziu Skopinie Szuyskim, o Filarecie Nikiticzu; dokładnie opisane oblężenie Smoleńska i oddana zupełna słusność waleczności Szeina; naostatek w rękopismie Żolkiewskiego zawiera się wiele szczegółów miano-

* Patr. dodatek str. 556.